

Уряд планує відновити пряме залізничне сполучення з Україною

Уряд Словацької Республіки планує запустити пасажирське залізничне сполучення між Словаччиною та Україною до кінця 2024 року з використанням широкої колії. Це сполучення має з'єднати Кошиці з Києвом і стане значним кроком вперед у зміцненні зв'язку та мобільності між двома країнами. Про план інформує сайт aktuality.sk.

«Міністр транспорту Йозеф Раж-молодший має час лише до кінця цього року для реалізації плану. Він не уточнив, як саме він забезпечить сполучення між Кошицями і Києвом», – повідомляє портал.

Кошиці – Мукачево і назад без пересадок

Наразі ви можете поїхати поїздом з Кошиць до Мукачева, наприклад. Прямі швидкісні поїзди R 960/R 961 та R 962/R 963 курсують щодня, зупиняючись на станціях Черна-над-Тисою та Чоп. У поїзді доступний лише 2-й клас. На станції Кошиці здійснюється пересадка на поїзди до/з Праги та Братислави.

«У Мукачеві ви маєте можливість пересісти на внутрішні поїзди «Укрзалізниці» до Львова, Києва, Одеси та інших міст. Проїзні документи для пересадок в Україні можна придбати на сайті «Укрзалізниці», – повідомляє ZSSK.

ZSSK нагадує пасажирам, що посадка в Мукачеві розта-

шована в південній частині периметра залізничного вокзалу Мукачево, за межами будівлі вокзалу та платформ поїздів національного сполучення «Укрзалізниці».

RegioJet також наразі надає послуги залізничного сполучення з Україною без посередньо з Праги.

«Час у дорозі між Прагою та Києвом становить приблизно 22 години. Для таких довгих подорожей ми рекомендуємо комфорт у спальних вагонах. Крім того, ви можете подорожувати в стандартному класі з відкидними сидіннями. Наші стюарди та стюардеси повністю доступні під час подорожі».

-р-

Великдень-2024

31 березня 2024 р. Великдень відзначали християни західного обряду.

Цього року у православних найбільше церковне свято Воскресіння Христового припадає на неділю, 5 травня.

Свято є найдавнішим у християнській вірі та має «перехідну» дату, яка обчислюється за місячно-сонячним циклом.

Чому дати свята у католиків та православних різні?

Причина криється у використанні церквами різних календарів та правил обчислення свята.

Загальний порядок визначення дати Великодня був ухвалений постановою Нікейського собору 325 року.

Свято наступає:

- після весняного рівнодення (21 березня);
- після першої повні після рівнодення;
- наступної неділі після повного місяця;
- після єврейського свята Песах, адже за Євангелієм Христос воскрес наступного дня після Песаха.

На основі цієї «формули» була розроблена так звана «вічна пасхалія». Вона передбачала можливі дати свята в циклі тривалістю 532 роки, що повторювався циклічно.

Тоді церкви користувалися юліанським календарем, але він був неточним, оскільки зсув астрономічного та календарного рівнодення постійно збільшувався. У 16 столітті римо-католики пе-

рейшли на григоріанський календар, але в ньому «вічна пасхалія» перестала працювати.

Тому був розроблений новий порядок обчислення дати Великодня. Він відповідав вимогам Нікейського собору, але з рідкісним винятком, коли християнська Пасха відбувається раніше єврейської.

Більшість помісних православних церков не згодилася на це правило, та продовжувала користуватися юліанським стилем аж до початку XX століття, коли був запроваджений новоюліанський календар. Він врахував неточності юліанського та збігається майже в усьому з григоріанським, але правила визначення Великодня залишилися тими, що й були встановлені на Нікейському соборі.

Крім того, ряд православних церков досі послуговується юліанським літочисленням (РПЦ, Молдовська, Білоруська, Грузинська).

При цьому є вірогідність, що в майбутньому дата Великодня все ж буде одна у всіх конфесій. Рішення про спільне святкування можуть ухвалити до двохтисячної річниці Воскресіння Христового у 2033 році.

В Словаччині більшість греко-католиків святкують Великдень вже за григоріанським календарем, православні дотримуються юліанського літочислення. Цього року у них Великдень припадає на 5 травня

За матеріалами преси.

У СНМ – Музеї української культури у Свиднику відкрили виставку писанок

Понад 400 писанок можуть побачити відвідувачі 23-ї щорічної виставки «Писанки» у СНМ – Музеї української культури у Свиднику. На виставці представлені роботи 28 писанкарів зі Словаччини та України.

«На виставці глядачі мають можливість побачити 431 писанку. Представлені роботи в основному з Пряшівського краю, але у нас також є дві учасниці з Кошицького краю, а саме з Требішова. Свої роботи представляє також заслужена художниця України Людмила Губаль», – розповіла TASR Міріам Божикова, заступник директора музею.

Більшість писанок розписані традиційними восковими техніками. «В даний час декоратори

також випробовують різні нові техніки з використанням дроту, бісеру, стрічок і бавовни, які також добре представлені на цій виставці», – додала Міріам Божикова.

«Третина історії музею наповнена нашою виставкою писанок, без якої, напевно, не було б Великодня у Свиднику. Ми пишаємося нею. Смію сказати, що це не просто якесь ремесло, а це роботи, які гідні захоплення і показу далеко за межами нашого міста. За них не буде соромно ні в музеях Словаччини, ні за кордоном», – сказав Ярослав Джоганик, директор музею.

Виставка відкрита до 2 червня 2024 р.

-р-

450 років тому вийшла книга «Апостол» Івана Федорова

Надзвичайну роль у розвитку української культури і боротьбі українців за свої права відіграло книгодрукування. У Львові була надрукована перша українська книжка, і зробив це першодрукар Іван Федоров, або як його ще називали у Львові – Федорович.

Він, найімовірніше, походив з українсько-білоруського пограниччя, а освіту і фах набув у європейських університетах. Опинившись у Москві, Федо-

ров надрукував тут 1564 року першу в Росії книгу «Апостол», але змушений був утікати від московських переслідувань. І вибір його зупинився на Львові «...все лихе і найгірше з гіршого супроводжувало мене. Але з ласки Божої я до богоспасенного міста, що називається Львів, прийшов. І, помолившись, почав присвячене Богові діло, щоб боговдохновенні догмати поширювати». 1574 року перша українська книжка побачила світ.

Це були Дії і Послання Святих Апостолів.

На сьогодні збереглося близько 100 примірників видання у найбільших книгозбірнях України, а також Росії, Польщі, Болгарії, США та інших країн.

-р-

62 Фестиваль драми і художнього слова ім. Олександра Духновича

14. – 15. 5. 2024

ПРЯШІВ

Дитячий Великдень

Щодня в Словацько-українському культурному та інформаційному центрі в Пряшеві відбуваються культурні події. Напередодні Великодня за григоріанським календарем тут відбувся майстер-клас.

Ред.

27 березня 2024 р. в Словацько-українському культурному та інформаційному центрі у Пряшеві зібралось чимало українських і словацьких дітей. Напередодні Великодніх свят за західною пасхалією тут відбувся творчий майстер-клас, на якому дітям було запропоновано виготовляти великодні вироби, зокрема фарбування та декупаж на яйцях, кілька варіантів виробів із картону і т. п. Багата кількість дітей під час акції проявляла величезний інтерес та зацікавленість в процесі.

Організаторами акції були: неурядова, неприбуткова організація «Slovek v ohrozeni», громадське об'єднання «Ласкаві сердечка» та Згромадження Сестер Службниць Непорочної Діви Марії Греко-католицької церкви за участі українських та словацьких волонтерів.

Вдалу акцію було доповнено великодньою виставкою, на якій представлені писанки в різних техніках, яку підготував Союз русинів-українців Словацької Республіки. Дитячі учасники акції були одаровані великодніми подарунками.

Наталія ВАЩЕНКО.
Фото авторки статті та Павла Богдана.

Розстріляну карету швидкої допомоги з Харкова показали в Пряшеві

Головний експонат – карета швидкої допомоги, знищена російськими військами під Харковом у вересні 2022 року.

Машина швидкої допомоги подорожує як сучасний сувенір кількома європейськими країнами, зокрема Люксембургом, Бельгією, Францією, Нідерландами, Великобританією та Північною Ірландією.

«У Пряшеві вона є частиною виставки, організованої OZ Strathaw, яка об'єднує студентів факультету політології та міжнародних відносин Університету імені Матея Бела у співпраці з LUKRAINE ASBL та OZ Podaj ďalej Prešov. «Машина швидкої допомоги була обстріляна російськими військами, коли екіпаж медиків намагався надати першу

допомогу пораненому цивільному», – сказала одна з головних організаторок, волонтерка Анна Полачкова.

Однак машину не встигли евакуювати під час нападу, оскільки автомобіль став мішенню обстрілу і залишився нерухомим.

Мета пересувної виставки – привернути увагу громадськості до цієї проблеми, висловити підтримку українцям, які проживають у Словаччині, і показати героїзм українського народу. Тому необхідно привернути увагу до небезпеки війни і до тих, хто поширює страх війною в нашому середовищі.

Окрім карети швидкої допомоги, на виставці також представлені фотографії волонтерів OZ Podaj ďalej Prešov, які були зроблені під час десятків поїздок в Україну.

«Podajko» – одна з перших і на сьогодні остання словацька організація, яка у співпраці з Карпатським фондом організує збір гуманітарної допомоги

та забезпечує її транспортування і розподіл в Україні.

«Першу збірку ми організували 26.2.2022 року і за 8 годин зібрали понад 8 тонн допомоги, яку того ж вечора перевезли в Україну, де панував великий хаос. Обсяг допомоги, яку ми доставили в Україну за два роки з волонтерами і завдяки добрим людям, перевищує 220 тонн», – розповів волонтер Владімір Бенч, який майже щотижня їздить в різні куточки України. Однак обсяги допомоги, за його словами, зменшуються:

«Якщо у 2022 році ми доставили понад 130 тонн, то у 2023 році ми організували 24 поїздки, здійснивши загалом 64 доставки вагою до 3,5 тонн загальною вагою понад 88 тонн. Допомога доставляється нашим українським партнерам, які розподіляють її цільовим чином, в основному в невеликих селах на сході України, але ми також підтримуємо кілька лікарень, дитячих будинків і тимчасових притулків для внутрішньо переміщених осіб», – сказав Бенч, додавши,

що вони планують продовжувати надавати допомогу.

«Podajko Prešov» також надає допомогу біженцям, які були змушені покинути Україну через війну і залишилися в Пряшеві та околицях.

«На сьогоднішній день ми забезпечили базові потреби понад 5 800 українських біженців, які звернулися до нас за допомогою. Серед них ми розподілили понад €18 тонн гуманітарної допомоги, включаючи засоби гігієни, продукти харчування тривалого зберігання та одяг», – розповіла Вера Поташова з організації OZ Podaj ďalej Prešov, яка займається матеріальною допомогою людям у складних життєвих ситуаціях у вигляді зборів або волонтерської діяльності.

Виставка, яка розмістилася у зовнішній та внутрішній частині торгового центру на вулиці Генерала армії Свободи, 25 була відкрита до 24 березня 2024 року.

Ред.

Новини культури

УКРАЇНА. На захоплених російськими у 2022 році територіях Луганщини мають значні пошкодження 200 культурних об'єктів.

УКРАЇНА. Декоповані населені пункти Херсонщини потребують повернення української культури, і їй треба в буквальному сенсі «везти» в села – спеціально обладнаними автомобілями, з яких можна буде послухати музику, подивитися кіно, взяти книги тощо.

КІПР. Діти та педагоги українського дитячого простору «Кругом-Бігом» в кіпрському селищі Піла, що неподалік від міста Ларнака, долучилися до проекту «Національний тиждень читання» від Українського інституту книги.

ВЕЛИКА БРИТАНІЯ. У Бібліотеці й архіві імені Тараса Шевченка Союзу українців у Великій Британії у Лондоні відбулася презентація книжки про життя трьох українських князів «Три покоління благовірності» за участі її авторки, кандидатки історичних наук Олени Ясинецької.

ЕСТОНІЯ. У столиці Естонії 28 березня відбувся літературно-музичний вечір до 75-ї річниці від дня народження українського композитора та співака Володимира Михайловича Івасюка.

АВСТРАЛІЯ. В Альберт-парку в Мельбурні початком квітня відбувся український сімейний фестиваль «Гопак у парку», на якому виступили місцеві та міждержавні танцювальні колективи, гуморис-

ти з веселим українським колоритом, а також український гурт «Зірка» з Канади.

КАЗАХСТАН. Українські громадські об'єднання у Казахстані провели Місяць Кобзаря з нагоди відзначення 210-ї річниці від дня народження Тараса Шевченка.

УКРАЇНА. Директор місії Світового конгресу українців (СКУ) Сергій Касянчук відвідав Міжнародний культурно-просвітницький проект «Ляльки для ненароджених», який цими днями демонструється у Національному музеї медицини України в Києві.

ТУРЕЧЧИНА. У приміщенні почесного консульства України в місті Текірдаг (Туреччина) відкрили Українську книжкову полицю з книгами про історію України, її туристичний потенціал, а також книжками видатних українських поетів і письменників українською та турецькою мовами.

В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ ВИКРИЛИ ПРОРОСІЙСЬКУ МЕРЕЖУ

У Євросоюзі чеська контррозвідка викрила проросійську мережу впливу на євродепутатів, яка була розміщена в столиці країни. За нею стояв кум Путіна та зрадник України Віктор Медведчук.

Цю мережу вдалося викрити завдяки допомозі Служби безпеки України.

Росіяни платили європолітикам гроші за вихваляння Путіна, а ще публікувала антиукраїнські та антиєвропейські матеріали на власному сайті «Голос Європи». Все для того, щоб провести в Європарламент якнайбільше проросійських політиків.

Європейський політичний фан-клуб Путіна зазнав серйозного удару, адже зараз багато євродепутатів вимагають ретельного розслідування ро-

сійського впливу та покарання для «колег», які відпрацьовували гроші Росії.

До речі, чеські ЗМІ з поширенням на джерела в розвідці повідомили, що гроші від Voice of Europe отримували політики з Німеччини, Франції, Польщі, Бельгії, Нідерландів та Угорщини.

Німецька газета Der Spiegel повідомила, що гроші передавали готівкою під час таємних зустрічей у Празі або через бірж криптовалют.

Після того, як чеські спецслужби опублікували розслідування, багато європейських політиків висловили занепокоєння. Вони й не усвідомлювали, що ризик іноземного втручання в політику Європейського Союзу настільки високий.

24 канал.

У Пряшеві відбулася зустріч митрополитів

У четвер, 21 березня, в Управлінні Православної Пряшівської єпархії в Пряшеві відбулася зустріч між православним архієпископом Пряшівським і митрополитом Чеських земель і Словаччини владикою Ростиславом та архієпископом Пряшівським і митрополитом Греко-Католицької Церкви в Словаччині владикою Йоною.

Владика Йона, який менше двох місяців тому отримав єпископську хіротонію та був інтронізований на митрополита, разом з владикою Ростиславом у братній дискусії заявили, що хочуть і надалі зміцнювати добрі взаємні відносини між двома Церквами. Водночас владика Йона подякував владіці Ростиславу за те, що він прийняв запрошення і взяв участь у його єпископській хіротонії.

Разом єрархи також підкреслили, що існує багато сфер, в яких вони, як дві християнські Церкви, можуть діяти спільно і свідчити про Христа та його Євангеліє.

На завершення зустрічі вони обмінялися подарунками, а владика Йона запросив владіку Ростислава відвідати греко-католицьку архієпископську канцелярію.

Інформаційний центр Пряшівської архієпархії ГКЦ.

В бібліотеках – аудіокниги

Регіональні бібліотеки пропонують читачам нову послугу – аудіокниги. Платна послуга була запущена в Бардієві, Левочі, Попрадї, Пряшеві та Воронові н/Т. Наразі читачі можуть знайти сотні книг для прослуховування. Їх можна взяти напрокат за тим же принципом, що і електронні книги. Плата за нову послугу – приблизно 1,50 євро за аудіокнигу.

Читачі можуть скористатися послугою в Крайовій бібліотеці ім. П. О. Гведослава в Пряшеві, Підтатранській бібліотеці в Попрадї, Окружній бібліотеці ім. Давида Гутгесела в Бардієві,

Горноземлинській бібліотеці у Воронові н/Т. та бібліотеці ім. Яна Генкеля в Левочі. Піддуклянська бібліотека у Свиднику незабаром планує запустити, а Любовнянська бібліотека у Старій Любовні планує запровадити таку службу цього року.

Бібліотеки мають актуальний вибір аудіокниг, опублікованих в онлайн-каталозі, де зацікавлені особи можуть переглядати та брати книги напрокат. Однак, щоб скористатися послугою, ви повинні мати дійсний читацький квиток або бути зареєстрованим у бібліотеці.

Пресслужба ПСК.

Сторінки минулого (102)

ВОЙНАТИНА – VOJNATINA (окр. Собранці)

Собранці й околиця поблизу словацько-українського державного кордону, а далі села в напрямі на Михалівці суцільно були заселені віруючими церкви візантійського обряду та людьми руської національності.

Так, наприклад, перепис населення Чехословаччини 1930 року фіксує жителів руської (ruskej) національності (не російської!), за винятком Орехової, Блатної Полянки, Німецької Поруби (від 1948 р. – Поруба під Вигорлатом), Завадки і Войнатини, у всіх селах Собранеччини, зокрема, в таких, як Башківці (з 319 жителів 155 руських), Бенятина (434 : 38), Гливища (423 : 127), Хоньківці (717 : 109), Коромля (611 : 356), Петрівці (539 : 184), Підгородь (621 : 459), Порубка (492 : 40), Прекопа (550 : 27), Блатні Ремети (361 : 15), Вишні Ремети (449 : 10), Вишня Рибниця (530 : 26) і в дальших селах, а в самих Собранцях вірян церкви візантійського обряду (549) було порівну з римо-католиками (591). Повоєнний розвиток у селах цього регіону приніс небажані наслідки в питанні приналежності до східної церкви, але головним чином привів до втрати національної самосвідомості місцевого руського (українського) населення. Процес асиміляції і спливання з титульною словацькою нацією прискорився у наш час. І не лише на Собранеччині.

Притім цей земплінський край виокремлюється від історичних українських етнічних земель, що простягалися від Остурні під Високими Татрами аж ген за сотні кілометрів до Ясіня на півдні колишньої Підкарпатської Русі (тепер Закарпатська Україна), що входила до складу першої Чехословацької республіки.

Історичні назви Войнатини: Vojnatyna (1336), Waynatyna, пізніше Waynatiba, Waynatina (1337), Vajnatynatyba (1364), Vajnatina (1773), Woñatina (1808), Vojnatina (1920); по-мадярськи – Vajna.

У Войнатині протягом довгих сторіч поруч себе існували віряни церкви східного обряду з римо-католиками і вірянами менш кількісної реформатської церкви. Укладена в 1646 році Ужгородська унія торкалася русинів.

У Войнатині за переписом населення 1910 року з 466 жителів римо-католиків було 266, греко-католиків 154, реформатів 7, юдеїв 39. Проте протягом 200 років у місцевого населення спостерігається швидка

втрата руського самоусвідомлення. Як впливає з перепису населення Угорщини 1900 року з 462 жителів вже лише дві особи записали собі руську національність.

Дослідники минувшини сперечаються стосовно назви Войнатини. Напр., Ф. Уличний, крім іншого, пише: «Názov Vojnatina neposchybne korení v slovanskom, či slovenskom mene. Typologický mu je blízky názov dediny Beňatina. Nateraz možno predpokladať, že nositeľ mena so základom Vojna mal k dedine rodový, prípadne feudálny vzťah». Натомість історик О. Петров про Войнатину пише: «Vojňatina, sl. (1). Slovensky Voñacina, což v slovensko-ruském jazyku znamená «smrdící». 36 domů, obyvatelé říšíťi a řečtí katolíci. Obec prý dřívě byla v «dile Čertěš» a teprve v novější době přesídliťi na nynější místo, kde byl statkářský dvorec (kastély) a dvůr (majorság).» (див. Sborník Fr. Pestyho Helység névtára [sic] – Seznam osad v Uhrách z r. 1864-65, jako Pramen historicko-demografických údajů o slovenských a karpatoruských osadách, Praha 1927).

Швидку асиміляцію місцевих вірян східного обряду засвідчує також Я.М. Корабинський в лексиконі сіл 1786 року. Назву села наводить як Wajnatina і зазначає, що тут проживають словаки і за віросповіданням вони римо-католики (стор. 804).

Питанням є, як могло статися, що у Войнатині опинилась лише кількісно незначна частина вірян церкви східного обряду. Це можна приписати окатоличенню населення в тогочасній Угорщині, церковна і світська влада в якій була в руках угорських панівних верств.

З історії відомо, що на місці сучасної Войнатини в 9 – 10 ст. існувало слов'янське поселення. У другій половині 13 століття територія Войнатини належала хранителям Ужгородського замку. Історики припускають, що Войнатину заснували жителі Тибави перед 13 сторіччям.

Войнатина належала до маєтку Михалівці-Тибави. До 17 ст. землевласниками була родина Тібавів, у 19 ст. – родина Стараїв, у 20 ст. – родина Віддерів, родина Старай та родина Віддер. У 1828 році в селі налічувалося 57 будинків і 447 жителів. Одна родина шляхти побудувала у Войнатині садибу – курію. Після 1918 року жителі займалися сільським господарством і ремеслами. У 1939-44 роках село було приєднане до Угорщини.

Теперішній римо-католицький костел Воздвиження Чесного Хреста побудований на місці старішого хра-

му. Можна припустити, що місцевий храм (східного обряду?) міг існувати вже в першій половині 14 століття, адже католицизм тут запустив своє коріння пізніше у порівнянні з західними територіями тогочасної Угорщини, зокрема, сучасної Словаччини.

З літератури відомо, що початки християнства на території Закарпаття і нинішніх теренів Словаччини сягають кирило-мефодіївських часів (друга половина IX ст.), місцеві жителі прийняли християнство візантійського обряду ще до розділення церкви у 1054 році.

У середині 17 століття костел у Войнатині зайняли євангелічні парафіяльні священники. В плінні роки кардинально змінилося релігійне обличчя села, проте збереглися і до наших днів східнохристиянської церковні традиції. Як відмічає Вавринєць Женюх, Войнатина і околиця були спустошені, майже безлюдні після повстання Ференца II Ракоці (1703–1711). Нове населення, яке прийшло на ці занедбані землі, були віряни східного візантійського обряду. Католицьке духовенство прагнуло повернути це уніатське населення до католицизму. Мова йшла про близько 150 вірян, які мали своїх духівників. Канонічна візитація 1734 року зазначає, що тим священником, який навірнув місцевих вірян візантійського обряду у католицизм, був Ян Паткович. Реально Войнатина не мала свою парафію, тут не була ні фара, священник не вів ані метрику. Жив у селян і переходив з одного будинку до другого. Ситуація була критична: не існувала ні школа, не було ні дяка – кантора, ні вчителів, – зазначено в протоколі візитації.

З візитації також випливає, що в той час між Ужгородом та Михалівцями була велика кількість розбитих або спустошених храмів. Першим відновлений храм був у Войнатині – цегляний, всередині був лише один вівтар, який перевезли сюди з Ужгорода.

Відхід після 1968 року від традиційних церковнослов'янських відправ і піснеспівів та перехід на словацькомовні в Греко-католицькій церкві на початку 70-х років XX ст. сприяв зміцненню словацької самосвідомості греко-католицьких вірян.

На сучасну пору Войнатина належить до сіл з найбільш однорідним населенням у Словаччині: у 2021 році у Войнатині проживало 246 жителів, з того 243 словаки, 1 українець, у 2 осіб не було встановлено національність. За релігією: римо-католики (145), греко-католики (78), без релігійної приналежності (14), реформати (2), православні (1), християнські общини (3), невстановлені (2).

-мі-

Чим відрізняється Великдень в різних регіонах Словаччини?

деяких регіонах додається копчене м'ясо або ковбаска.

У минулому жителі околиці Нітри готували *калкіш kalkyš* або *келтиш kelyš*, – страву з прослого зерна, яка давала людям необхідне харчування після довгої зими. При проростанні жита і пшениці утворювалася солодка маса з соком, який надавав страві солодкого смаку. У тісто додавали лише муку. Однак від його

приготування поступово відмовилися, оскільки процес був складним – всі етапи займали близько тижня.

Найбільш значущим днем для християн є Великодня неділя. У регіоні Шариша, Кошиць і Земплина, особливо в селах східної християн-

ської традиції, обрядова трапеза пов'язана зі споживанням свяченого – білої паски, яка входить до складу освячених великодніх кошиків. До них кладуть по шматочку кожної страви на великодньому столі. За словами етнологіні Марти Ботікової, повний кошик символізує достаток, багаті страви – багатство, а страви, з'їдені вперше протягом року, символізують «новизну» і новий життєвий цикл.

Квітну (Вербну) неділю за церковним календарем також пов'язують з так званим *летечком*. Букет гіллястих весняних галузок, прикрашених яйцями, був найяскравішою частиною періоду перед Великоднем, особливо в селах Західної Словаччини. «Молоді дівчата з прикрашеними гілками ходили по селу і махали ними біля кожної хати, за що отримували винагороду. Такого звичаю дотримувалися, наприклад, у селі Вайно-

ри», – пояснює Марта Ботікова. Ще раніше, за два тижні до Великодня, під час так званої *Смертної неділі*, в багатьох селах виносилась *Морена, Кисель, Киселиця*. Цей звичай був поширений майже по всій Словаччині, і його чітко пам'ятають у селах Центральної Словаччини. Кидання солом'яної жіночої фігурки з мосту або з берега у весняні води струмка чи річки символізувало вигнання зими, хвороб і смерті та відкривало простір для приходу весни.

По всій Словаччині було прийнято розписувати писанки, які є невід'ємною частиною Великодня. «Розпис яєць на слов'янській території без візерунків, лише червоним кольором, підтверджений археологічними знахідками. Природні барвники, зокрема лушпиння цибулі, досі використовуються для прикрашання писанок, також з таких природних технік відоме зелене

листя, яке залишає на писанці форму побитої рослини».

Різнокольорові писанки набули поширення лише з появою та доступністю хімічних барвників. Відомі й інші техніки декорування, наприклад, вовною та деревиною рослин. Дротяне плетіння також поширене, особливо в регіоні Орави.

Найбільша різниця між різними частинами Словаччини полягає у традиціях шмагання – *sibanja* та обливання. У Західній та Центральній Словаччині метою шмагання було передати життєдайну силу від прутів до жінок. Корбачі, в'язані з молодих прутів, символізували життя, яке весна вливала в пруті і сік.

«У Словаччині ці два звичаї перепелилися впродовж 20-го століття. Уявна межа між ними спочатку проходила десь в районі річки Грон. З давніх-давен тут у поливаний понеділок шмагалися і поливалися водою», – розповідає М. Ботікова, додаючи, що в міському середовищі звичай поливання був пом'якшений завдяки появі одеколонів і виробництву косметичних засобів.

Дж.: Портал UESA SAV.

Михайло Парада

14 березня 2024 р. в Пряшеві помер громадсько-політичний діяч Михайло Парада. Михайло Парада народився 30.1.1931 р. в Борові (тепер складова частина міста Меджилабірці). Закінчив Пряшівський педагогічний факультет УПІШ (1963). Працював секретарем ОК ЧСМ у Меджилабірцях (1949-50), згодом секретарем КК у Пряшеві (1950-58). Від 1958 р. працював в крайкомі партії (1958-60), був завідувачим відділом ОК (1960-64), пізніше головою ОНК в Гуменному (1964-71), головою ОНК у Пряшеві (1971-88), там же першим секретарем ОК (1988-90). Член ЦК КСУТ (1979-86). Кандидат наук (1978). Екстерно викладав на Пряшівському філософському факультеті УПІШ та машинобудівному факультеті Високої школи технічної у Кошицях.

Виступав у пресі з питань політичного та культурного життя. У журналі *Nove obzory* (№ 21, 1979) опублікував дослідження під назвою «О vývoji školstva vo Východoslovenskom kraji po roku 1945».

Сприяв розвитку шкіл в Гуменному та Пряшеві.

Вічна йому пам'ять!

Останнє прощання з покійним відбулось в Пряшеві в Домі скорботи 22.3.2024 р.

-мі-

В Пряшеві готуються до прокладання третього тунелю

Держава завершить будівництво північного об'їзду Пряшева в рамках дороги R4. Очікуваний об'їзд також включатиме тунель Округляр довжиною 1 800 метрів. Вся ділянка буде мати довжину понад 10 кілометрів. Роботи з проходки тунелю можуть розпочатися вже навесні, що є важливим кроком. Для цього повним ходом йдуть всі підготовчі роботи.

«Ми продовжуємо будівельні роботи, і будівництво другої черги з тунелем Округляр триває. Наразі в районі майбутнього західного порталю Окружного тунелю ми проводимо всі роботи для того, щоб незабаром розпочати роботи зі штампуння», – повідомили у пресслужбі Національної автодорожньої компанії.

Тунель буде пробито за новоавстрійським методом прокладання тунелів.

Після завершення археологічних та піротехнічних досліджень відновляться земляні роботи і буде пробурено пробні палі для мостів. Другий етап північного об'їзду Пряшева починається на позакласному перехресті Пряшів, Північ і закінчується на перехресті Капушани, де він з'єднується з існуючою дорогою I/18 класу I. Маршрут слідує за завершеною ділянкою Етапу I північного об'їзду Пряшева з тунелем Бікош.

Серед перших кроків, проведених на ділянці, були піротехнічні та археологічні дослідження, видалення кущів і дерев, а також

зондування кабельних і трубопровідних ліній. Це необхідно для безперешкодного початку прокладання інженерних комунікацій.

Що ж відкрили під час розвідувальних робіт? Фахівці знайшли кілька ділянок з предметами від раннього кам'яного віку до високого Середньовіччя. Серед знахідок також була виявлена піч бронзової доби. Під час піротехнічної розвідки було обстежено 916 118 квадратних метрів території. Серед знахідок були, наприклад, артилерійські снаряди (мінометні міни).

У вересні минулого року Національна автодорожня компанія подала заявку до Європейської комісії на отримання безповоротної фінансової допомоги. Ця заявка була схвалена, і таким чином Словаччина отримає понад 69 мільйонів євро з європейських фондів на будівництво автомагістралі R4 Пряшів, північного об'їзду на етапі II і проектної документації для ділянок R4 між Капушанами і державним кордоном Словаччини та Польщі.

Ділянка будівництва R4 Пряшів – північний об'їзд, етап II, має довжину 10,2 км. Він складається з 157 будівельних об'єктів, 12 мостів, 6 шумозахисних бар'єрів загальною довжиною 3 683 м. Ділянка, що будуватиме тунель Округляр довжиною 1 800 м та один позакласний перехід в Капушанах. Ця ділянка заощадить автомобілістам в середньому 7 хвилин.

Джерело: obchadzamuzpresov.sk

Чи відчувуються українці повноцінними у Словаччині?

БРАТИСЛАВА – З початком війни люди з України відчувають, що їх приймають у Словаччині, але живуть в умовах невизначеності. Це показало дослідження, проведене експертами Словацької академії наук (SAV). У співпраці з Академією наук Чеської Республіки вони вивчали досвід тих, хто виїхав з вересня 2023 року до кінця першого кварталу 2024 року.

У листопаді та грудні 2023 року дослідники провели чотири фокус-групи, які, за словами респондентів, виявили різноманітність досвіду виїжджаючих. «Однак це розмаїття об'єднує відчуженість з прийомом у Словаччині, а також загальна невизначеність без більш конкретних уявлень про власне майбутнє», – повідомила Зузана Очанашова з Інституту досліджень соціальних комунікацій Словацької академії наук. Експерти також поговорили з матерями, які приїхали до Словаччини, коли їхні сім'ї залишилися в Україні. «Хоча жінкам часто вдавалося знайти роботу, багато з них, незважаючи на університетську освіту, працюють на некваліфікованих і низькооплачуваних роботах», – зазначив Петер Мезігорак з Інституту соціології Словацької академії наук.

Преса нерідко приносить інформації, що біженці з України продають, доставляють товари або працюють не за своєю первісною професією. Незважаючи на університетську освіту, укра-

їнці в нашій країні здебільшого виконують простішу роботу.

Повернутися до своїх попередніх професій для багатьох майже неможливо. Експерти кажуть, що їх потрібно втримати тут.

Так, наприклад, Вікторія була шанованим криміналісткою в Одесі. Замість того, щоб розслідувати злочини в нашій країні, вона працює офіціанткою в барі та робить макіяж у салоні краси. Вона сумує за роботою в поліції, але каже, що не мала вибору.

«Відбитки пальців, розслідування – це було моє. Я пробувала і тут, але за вашими законами я повинна мати громадянство. Десять років у Словаччині – і я буду вже старша», – каже вона.

Вони можуть мати як освіту, так і досвід роботи. Без необхідних документів багато хто з таких, як Вікторія, не зможе працювати за фахом.

Тому вони виконують роботу, для якої кваліфікація не потрібна. Касиром, офіціантом, комірником чи барменом. Це ті посади, на які за два роки війни тут найбільше претендували українці.

Професійний портал повідомляє, що компанії пропонують українцям 60 тисяч робочих місць, переважно IT-спеціалістів, у торгівлі та навіть за кордоном.

-р-

Етнографічні групи українського населення: лемки, бойки, долиняни, гуцули

Важливу роль у формуванні етнографічних та локальних особливостей народної культури українців відіграло проникнення з півночі Карпат переселенців різних етнографічних груп – лемків, бойків, гуцулів.

В Закарпатті XIX – початку XX ст. виділяють такі етнографічні групи українського населення: лемки, бойки, долиняни, гуцули.

ЛЕМКИ

Етнографічна група українців-лемків здавна населяла північні і південні схили Низьких Бескид між р. Сняном і р. Ужем на сході та Попрадом і Дунаєм в західній частині.

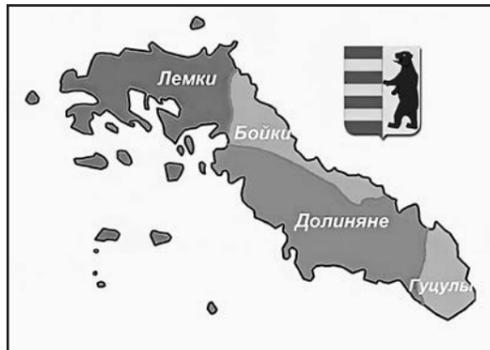
У джерелах «лемко», «лемки» зустрічається з XVI ст. У науковій літературі його вперше вжив у 1834 р. О. Левицький, а потім у 1841 р. І. Вагилевич, у 1844 р. – П. Шафарик, у 1851 р. – В. Поль, а в 1860 р. з'явилась публікація О. Торонського «Русини-лемки».

Назву лемків виводять від часто використовуваного ними в розмові слова «лем», що значить «тільки» (лише).

Пряшівщина (нині майже повністю збігається із територіальною адміністративною одиницею Словаччини) населяють лемки.

Етнографічний район закарпатських лемків займає села правого берега верхів'я р. Ужа (Верховина Бистра, Лубня, Загорб, Стужича, Домашин, Княгиня, Стричача, Завосино) на Великоберезнянщині, а також села Новоселиця та Заріччєво на Перечинщині.

На формування мовних культурно-побутових відмінностей лемків мали вплив як фізико-географічні умови, так і широкі контакти з бойками, долинянами, поляками, словаками, угорцями.

БОЙКИ

Бойківщина займає гірські системи центральної і західної частини Українських Карпат. За сучасним адміністративно-територіальним поділом названа територія охоплює південно-західні райони Рожнятинського і майже весь Долинський район Івано-Франківської області; Сколівський, Турківський, південну смугу Стрийського, Самбірського і більшу частину Старосамбірського районів Львівської області; північні частини Міжгірського, Великоберезнянського та весь Воловецький райони Закарпаття. Закарпатську частину Бойківщини заселяли в основному переселенці, які рятувались від феодального гніту, тікали у гірські важкодоступні райони. На півдні бойки межують з долинянами, на південному заході – з лемками і поляками, на південному сході – з гуцулами.

Щодо походження етноніма «бойки» немає однозначної думки. Дехто виводив його від слова «боаяк» – віл, другі – від слова «бойкий» – відважний, треті – від слова «войко» – воїн, четверті – від назви кельтського племені «боїв» чи скіфського племені «боїсків», п'яті – від вживання у бойківському говорі частки «бойе» і т. д. На початку XX ст. місцеві українці не вживали слова «бойки» як самоназви. Так їх називали українці інших етнографічних груп та сусідні народи. Назву бойки вони сприймали за образливу, настоюючи на своєму русинстві чи українстві. Лише під впливом друкованого слова поступово назва «бойки» почалась сприйматись як самоназва.

Етнографічний район закарпатських бойків займає весь Воловецький район; Міжгірський район (за винятком верхів'я р. Тереблї з центром в с. Колочава, Міжгір'ї і Вучковому в долині р. Ріки). Села Тихий, Гусний, Сухий, Ужок, Волосянка у верхів'ях р. Уж Великоберезнянського району можна тлумачити як бойківсько-лемківське пограниччя.

ДОЛИНЯНИ

Більшість території Закарпаття (9,75 тис. км²) та 200 км² української етнічної території в Румунії вздовж р. Тиси від м. Сигіт до м. Тячева населена українцями-долинянами. Вони проживають на рівнині, в передгір'ї, середньогір'ї та частково високогір'ї Закарпаття від р. Шопурки на сході до державного кордону із Словаччиною на заході. Північні кордони долинян проходять водорозділом Полонинського хребта від смт. Міжгір'я до села Яворник на Великоберезнянщині. На півдні вони межують з угорцями, що населяють окраїни Закарпаття, низовини вздовж кордону з Угорщиною.

Більшість дослідників вважають, що долиняни прийшли з південної України через Молдавію і Трансильванію, та являються нащадками семиградських слов'ян.

ГУЦУЛИ

Серед внутрішніх територіальних частин українського етносу особливе місце займають гуцули. Вони за рівнем внутрішньої інтеграції та самоідентифікації належать до таких спільнот, які в етнології називають субетносами. Субетноси – це внутрішні територіальні частини етносів, які вирізняються певною культурно-побутовою специфікою, самоназвою, протиставленням себе оточуючим на основі взаємної компліментарності, локальною і загальноетнічною самосвідомістю.

На основі етнографічних та мовно-діалектних даних, за сучасним адміністративним поділом, Гуцульщина охоплює південні частини Надвірнянського, Косівського, та весь Верховинський район Івано-Франківської, південну частину Вишнівського, Путильського район Чернівецької та Рахівський район Закарпатської областей.

Площа закарпатської частини Гуцульщини у складі України становить 1,9 тис. км² і повністю охоплює територію Рахівського району. До закарпатської частини Гуцульщини слід віднести понад 16 українських та ряд етнічно змішаних сіл долини річок Рускови, Вишови і лівобережжя р. Тиси. Найбільшими з сіл румунської частини Гуцульщини є Поляни (Русь Поляни), Кривий, Красна, Вишевська Долина, Бистрий Луг, Великий Бичків, Русково та ін.

Заселення території Гуцульщини відбувалось в основному у XVI – XVIII ст., хоча окремі поселення виникли поблизу солевих промислів ще у X – XIII ст. Заселення сприяли і багаті пасовища. Заселення Карпатських гір відбувалось в основному за рахунок селян-втікачів, які не хотіли терпіти феодального гніту. Тут селились утікачі з Галичини, Буковини, Поділля, рівнинних районів Закарпаття.

У науковій літературі є низка гіпотез щодо походження слова «гуцул». Деякі дослідники пов'язують цю назву зі словом «гоцали», яким нібито називали Карпати. Інші пов'язують його зі словом «кочул» – кочівник, пастух, треті – зі словом «гоц», «гуц» – розбійник. Ф. Потушняк відзначав, що бойки відносили гуцулів до долинян і зневажливо називали їх «гайналями». Гуцули ж так називали тих, в одязі яких є «петики», які ходять на заробітки, потім весело гуляють («гайнують»). Зневажливо гуцульське слово «гайналь» означає – брудний, поганий.

Дж.: Етнографічна характеристика населення Закарпаття.

24ВАВУ

NOVE ŽYTĽA

KULT MINOR
Zahranici prijima: SLOVART G.T.G., spol. s r.o., Krupinská 4, P. O. Box 152, 852 99 Bratislava, e-mail: info@slovart-gtg.sk. Poštová sadzba NITECH s.r.o., Prešov, Tlačí Grafotlač, Prešov. Ev. číslo EV 3301/09. Realizované s finančnou podporou Fondu na podporu kultúry národnostných menšín.

Vydáva Zväz Rusínov-Ukrajincov SR, IČO 00 177 725. Ročník 74. Šéfredaktor Miroslav Iljuk. Adresa redakcie: Janka Borodáča 5, 081 08 Prešov. Tel. 051/7733 707, e-mail: novezytta@nextra.sk. Náklad: 500 ks. Ročné predplatné 12,50 € Štvrťročné predplatné 3,125 € Objednávky na predplatné prijíma každá pošta a doručovateľ Slovenskej pošty, alebo e-mail: predplatne@slposta.sk. Objednávky do zahraničia vybavuje: Slovenská pošta, a.s., Stredisko predplatného tlač. Utzbecká 4, P. O. Box 164, 820 14 Bratislava 214, e-mail: zahranicna.tlac@slposta.sk. Objednávky na predplatné do zahraničia prijíma: SLOVART G.T.G., spol. s r.o., Krupinská 4, P. O. Box 152, 852 99 Bratislava, e-mail: info@slovart-gtg.sk. Poštová sadzba NITECH s.r.o., Prešov, Tlačí Grafotlač, Prešov. Ev. číslo EV 3301/09. Realizované s finančnou podporou Fondu na podporu kultúry národnostných menšín.

НОВЕ ЖИТТЯ

Видеа Союз русинів-українців СР.
Рік видання 74. Головний редактор Мiroslav Iljuk. Адреса редакції та адміністрації: 081 08 Пряшів, Янка Бородача, 5. Телефон 051/7733 707, e-mail: novezytta@nextra.sk. Рукописи і фотографії повертаються на просбуб автора. Редакція залишає за собою право скорочувати статті. Статті, підписані авторами, висловлюють їх власні погляди і не обов'язково збігаються з поглядами редакції.